

PROJECTE CIÈNCIA CIUTADANA

“PROJECTE OCELL”

INTRODUCCIÓ.

El Parc Natural de Penyagolosa, es troba localitzat entre els termes municipals de Vistabella del Maestrat, Xodos i Villahermosa del Río. Presenta 1.094,45 ha, el cim més elevat és el Penyagolosa amb 1.814 m d'altitud.

En els últims contraforts del sistema Ibèric i la serralada costanerocatalana, el massís del Penyagolosa forma part d'un encreuament d'ambients geològics, biològics, culturals i socials.

La gran biodiversitat del Parc Natural de Penyagolosa est  originada pels diferents substrats calcaris i sil cis i per la combinació dels climes continental i mediterrani, aquest fet ocasiona una gran varietat de vegetació que varia en funció de l'altitud i la geologia, generant diferents ecosistemes en els quals s'associa una gran diversitat de fauna.

OBJECTIUS GENERALS DEL PROJECTE

Aquest any 2017, es va iniciar el “Projecte Ocell” amb els següents objectius generals:

- Conèixer la diversitat de l'avifauna a Sant Joan de Penyagolosa amb la ruta a “el Rebollar” i en el Pla de Vistabella.
- Desenvolupar un projecte de Ciència Ciutadana relacionada amb l'avifauna de l'entorn del Parc Natural de Penyagolosa.
- Respectar l'avifauna present a l'entorn del Parc Natural.

OBJECTIUS ESPECÍFICS DEL PROJECTE

- Censar la població de les espècies d'ocells diürns i nocturns presents en un cycle anual complet: residents, migrants, reproductors i hivernants a l'entorn del Parc Natural.
- Aprendre a identificar les espècies d'ocells fixant-se en les principals característiques: formes i colors de les diferents parts del cos, dimorfisme sexual, tipus de moviments, alimentació i cant.
- Conscienciar sobre la importància dels ocells en el manteniment dels diferents ecosistemes presents a l'entorn del Parc Natural.
- Divulgar la diversitat d'avifauna a l'entorn del Parc Natural, per mitjà del registre de les diferents espècies d'ocells detectades a la web eBird, una base de dades a nivell mundial.

DESENVOLUPAMENT DE LES ACTIVITATS

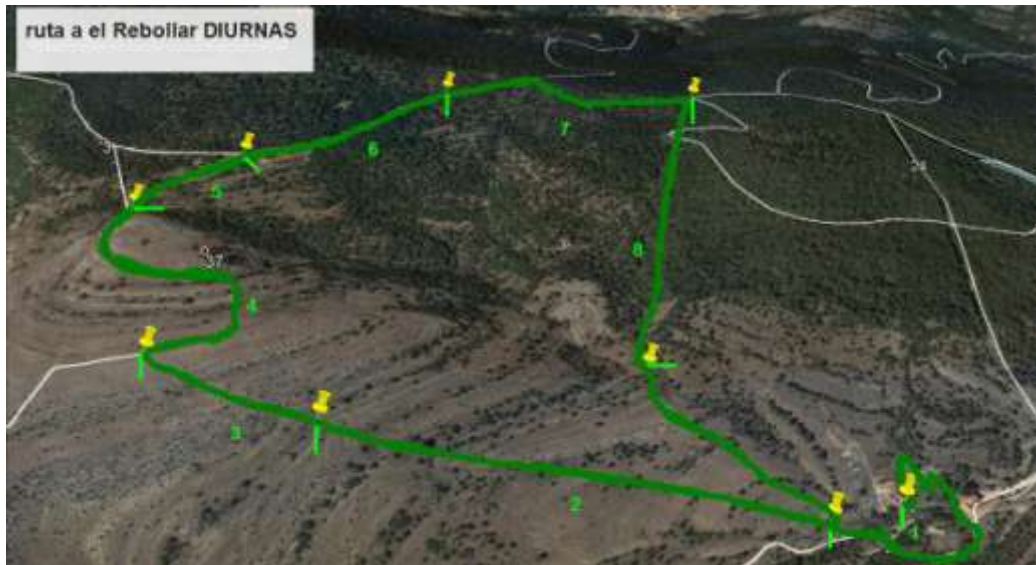
A. PRESENTACIÓ INTRODUCTÒRIA A LA VISITA ORNITOLÒGICA (15-20 minuts)

En la presentació introductòria a la visita ornitològica corresponent, d'una banda, es van explicar les principals característiques en les quals ens hem de fixar per identificar als ocells, aquestes són: formes i colors de les diferents parts del cos de l'ocell, dimorfisme sexual, tipus de moviments, alimentació i cant, a més d'altres característiques com l'estatus, distribució i alguna curiositat de l'espècie. Per a portar-ho a terme es van utilitzar alguns exemples d'espècies d'ocells presents en la visita (residents, migrants, reproductors o hivernants) en el Parc Natural de Penyagolosa. A més es va comentar sobre l'ús dels prismàtics per a l'observació d'ocells. També es va explicar sobre la metodologia a seguir i el registre de les dades a la web eBird.

B. VISITES ORNITOLÒGIQUES.

La metodologia utilitzada per al cens dels ocells diürns en la ruta a “el Rebollar”, va consistir en la realització de vuit itineraris de 500 metres aproximadament cadascun, els quals van discórrer per un mateix tipus d'hàbitat; en els que es van anotar les espècies d'ocells vistes i sentides. Cada recorregut va tenir una durada de 15 minuts caminant.

Els hàbitats mostrejats van ser els següents: Arboretum Josep Vigo i Bonada, matollar, bassa de reg, pineda, roureda (El Rebollar) i carrascal.

1 Arboretum Josep Vigo i Bonada. 2 i 3 Matollar. 4 Matollar amb bassa de reg. 5 Pineda. 6 Roureda (El Rebollar). 7 Pineda. 8 Carrascal.

En la visita d'ocells diürns reproductors, per a assignar les diferents evidències de cria es va seguir les recomanacions de la prospecció de l'European Ornithological Atlas Committee (EOAC):

Reproducció POSSIBLE

- Espècie detectada en època i hàbitat adequats.

Reproducció PROBABLE

- Mascle cantant amb persistència.
- Ocell cantant amb territori establert.
- Parada nupcial o còpules.
- Construcció del niu.
- Femella o mascle amb placa incubadora.

Reproducció SEGURA

- Comportament de distracció de predadores.
- Niu amb signes d'haver estat utilitzat durant l'any en curs.
- Juvenils amb cua curta i de vol inexpert.

- Adults portant menjar o sacs fecals.
- Niu amb ous o adult incubant.
- Niu amb cries o cries nidífugues.

Ocells no reproductores de presència estival

- Espècie estival, present durant el període reproductor, però que segurament no cria en la quadrícula.

En la visita d'ocells diürns hivernants i migratòris, s'anotaren les diferents espècies detectades en el recorregut establert.

La visita d'ocells nocturns, en el Pla de Vistabella va incloure 3 visites anuals amb 5 estacions de mostreig les quals estaven separades entre elles per una distància d'1,5 km com a mínim i el desplaçament fins l'estació d'escolta es va realitzar amb vehicle.

Els hàbitats presents en cadascuna de les 5 estacions van ser els següents:

- Estació 1: Exterior del cementeri de Vistabella del Maestrat amb bosc mixt de pineda i carrasques.
- Estació 2: Font del Fontanal, amb carrasques disperses i xops.
- Estació 3: Els Quadrons. Pla amb cultius de secà.
- Estació 4: Pineda densa, “el Bovalar”.
- Estació 5: Carreró del Xurro. Pineda dispersa i pla amb cultius de secà.

El període de mostreig de la primera estació va començar 15 minuts després de l'ocàs amb una durada aproximada de 2 hores i en cada estació es va romandre 10 minuts en silenci i es van anotar les diferents espècies d'ocells nocturns sentits i vistos, així com la quantitat dels insectes, grills i cadells, els quals són uns bons bioindicadors d'aliment disponible per alguns rapinyaires nocturns.

Punto 1: Cementeri de Vistabella. Punto 2: Font del Fontanal. Punto 3: Els Quadrons. Punto 4: Pineda del Bovalar. Punto 5: Carreró del Xurro

Les dades anotades durant les diferents visites s'han registrat a la web de eBird

<http://ebird.org/content/ebird/?lang=es>

MATERIAL

Durant les diferents visites d'ocells diürns i nocturns als participants se'ls va facilitar prismàtics, guia d'ocells i fitxes de seguiment; a més se'ls va recomanar que portessin aigua, calçat i roba adient a l'estació de l'any.

TEMPORALITZACIÓ I PARTICIPACIÓ DE LAS ACTIVITATS

A continuació, es presenta una taula amb les dades referents a les dates i nombre de participants en cadascuna de les activitats realitzades.

Visita	Data	Número de participants
Els ocells migratoris de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	13 d'abril de 2017	13
Els ocells nocturns de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	14 d'abril de 2017	14
Els ocells nocturns de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	10 de juny de 2017	17
Els ocells reproductors de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	17 de juny de 2017	11
Els ocells migratoris de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	30 de setembre de 2017	17
Els ocells nocturns de Penyagolosa. "Projecte Ocell"	11 de novembre de 2017	10

RESULTATS

Els resultats, poden ser consultats a la web: <http://ebird.org/content/ebird/?lang=es>, van ser els següents:

Ruta a "el Rebollar": Ocells diürns

Nom comú	Nom científic	Estatus	Hàbitat
Trencapinyes	<i>Loxia curvirostra</i>	Resident	1
Primavera	<i>Periparus ater</i>	Resident	1,2,5,7,8
Totestiu	<i>Parus major</i>	Resident	1,2,6,7,8
Capellànet	<i>Lophophanes cristatus</i>	Resident	5,8
Ferrerolet	<i>Cyanistes caeruleus</i>	Resident	1,5
Senyoreta	<i>Aegithalos caudatus</i>	Resident	5,7
Papamosques blanquet	<i>Ficedula hypoleuca</i>	Migració prenupcial/ Reproductor	6
Pica-soques blau	<i>Sitta europaea</i>	Resident	1
Verderol	<i>Chloris chloris</i>	Resident	1,2
Gafarró	<i>Serinus serinus</i>	Resident	1
Bosqueta vulgar	<i>Hippolais polyglotta</i>	Migració prenupcial	1
Mosquiter de passa	<i>Phylloscopus trochilus</i>	Migració postnupcial	2,8
Mosquiter comú	<i>Phylloscopus collybita</i>	Reproductor	8
Pinsà	<i>Fringilla coelebs</i>	Resident	1,2,5,6
Pit-roig	<i>Erithacus rubecula</i>	Resident	1,4,6
Cadenera	<i>Carduelis carduelis</i>	Resident	2, 5
Busquereta de cap negre	<i>Sylvia melanocephala</i>	Resident	6
Rossinyol	<i>Luscinia megarhynchos</i>	Reproductor	6,7,8
Passerell	<i>Linaria cannabina</i>	Resident	6
Teuladí	<i>Passer domesticus</i>	Resident	1
Merla	<i>Turdus merula</i>	Resident	1,4,7
Cueta blanca	<i>Motacilla alba</i>	Resident	1
Puput	<i>Upupa epops</i>	Migració prenupcial	2

Cagamànecs	Saxicola torquatus	Reproductor	2,3
Cua-roja fumada	Phoenicurus ochruros	Resident	1,2,4
Còlit ros	Oenanthe hispanica	Reproductor	1,2,4
Cogullada vulgar	Galerida cristata	Resident	2
Alosa	Alauda arvensis	Resident	2,4
Oroneta	Hirundo rustica	Reproductor	2,3
Oroneta cuablanca	Delichon urbicum	Reproductor	2,3
Todó	Columba palumbus	Migració prenupcial	3
Estornell negre	Sturnus unicolor	Resident	1,2
Picot verd	Picus viridis	Resident	7
Picot garser gros	Dendrocopos major	Resident	5
Corb	Corvus corax	Resident	4
Gaig	Garrulus glandarius	Resident	2,4
Garsa	Pica pica	Resident	2
Voltor comú	Gyps fulvus	Resident	1,2
Aguilot comú	Buteo buteo	Migració prenupcial	2,5
Àguila calçada –fase clara-	Hieraetus pennatus	Migració postnupcial	7
Xoriguer	Falco tinnunculus	Resident	3
Griva	Turdus viscivorus	Migració postnupcial	3,4

Hàbitat: 1) Arboretum Josep Vigo y Bonada. 2) Matollar I. 3) Matollar II. 4) Matollar III. 5) Pineda I. 6) El Rebollar. 7) Pineda II. 8) Bosc mixt de pineda i carrascal.

Pla de Vistabella: Ocells nocturns

Nombre comú	Nombre científic	Estatus	Hàbitat
Xot	Otus scops	Reproductor	1,2,3,4,5
Mussol	Athene noctua	Resident	2,3,5
Gamarús	Strix aluco	Resident	2,4,5
Saboc gris	Caprimulgus europaeus	Reproductor	1,2,5
Mussol banyut	Asio otus	Resident	4

1) Cementeri, bosc mixt de pineda i carrascal. 2) Carrasques disperses i xops. 3) Pla amb cultius de secà. 4) Pineda “el Bovalar”. 5) Pineda dispersa i pla amb cultius de secà.

Després del primer any del “Projecte Ocell”, s’han observat 42 espècies d’ocells diürns. Destacant la cita del 10 de Juny de 2017 de Papamosques blanquet (*Ficedula hypoleuca*) com a possible reproductor o migrant prenupcial tardà.

Pel que fa als ocells nocturns, s’han observat 5 espècies d’ocells nocturns de les 8 espècies habituals que es poden observar normalment a Espanya. D'altra banda, s’ha detectat la presència de grills, especialment

en època reproductora, la qual cosa és un bon bioindicador de presència d'aliment per a les diferents espècies d'ocells nocturns.

En els propers anys es continuarà realitzant el seguiment d'avifauna del “Projecte Ocell” per obtenir una major quantitat de dades que ens permeta conèixer la diversitat ornitològica present al Parc Natural de Penyagolosa.

BIBLIOGRAFÍA

- Guia d'ocells d'Espanya, Europa y regió mediterranea; segona edició, Omega; Lars Svensson, Killian Mullarney y Dan Zetterström.
- Programes de seguiment d'ocells SEO/Birdlife: <http://www.seguimientodeaves.org/>
- Atles dels ocells nidificants, migrants i hivernants de la província de València: http://svo2.tsdiseny.com/wp-content/uploads/2014/02/Instrucciones_Metodologia_ATLAS.pdf
- eBird: <http://ebird.org/content/ebird/?lang=es>